

-
- - Voorbeeldleerplan
 - Talentontwikkeling
kunst & cultuur in het
primair onderwijs

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

slo

Voorbeeldleerplan Talentontwikkeling kunst & cultuur in het primair onderwijs

Januari 2017

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Inhoud

Inleiding	5
Het ontwikkelen van een leerplan	6
Hulpmiddelen	6
Beknopte weergave en aanvulling op Stappenplan visie en beleid	7
Beginsituatie school	9
Voorbeeldplan Talentontwikkeling kunst & cultuur po	10
Bijlage: Talentgesprek (bovenbouw)	15

Inleiding

Niet iedereen heeft een Kim Lian, Ali B of Tiësto in de klas gehad. Toch hebben zij allemaal eens de kans gekregen hun talenten te ontdekken en verder te ontwikkelen. Hoe staan uw leerlingen er op het gebied van talentontwikkeling eigenlijk voor? Immers elke leerling beschikt over een unieke mix aan talenten (vaardigheden, kennis, attitude). Hoe kunnen zij die ontdekken en leren ontwikkelen?

Talentontwikkeling op school

Scholen kunnen verschillende activiteiten ondernemen om getalenteerde leerlingen extra te stimuleren. Denk aan bijvoorbeeld:

- aanbieden van verrijkingsmateriaal;
- plaatsen van leerlingen in plusklassen;
- deelnemen aan evenementen zoals *Kunstbende*;
- meedoen aan voorlees- of gedichtenwedstrijden.

Welke mogelijkheden zijn er voor uw leerlingen wanneer het gaat om talentontwikkeling binnen kunst & cultuur? Richt het onderwijsaanbod van uw school zich bijvoorbeeld op uitschieters en toptalenten en is er voor hen sprake van specialistisch en individueel maatwerk? Of staan talentlessen open voor alle leerlingen en kunnen zij hun eigen interesses en affiniteiten ontdekken en verder ontwikkelen?

Richting en structuur

Het *Voorbeeldleerplan Talentontwikkeling kunst & cultuur* fungeert als hulpmiddel en inspiratiebron en is te gebruiken bij het uitwerken van een leerplan voor de eigen school. Als voorbeeld geeft het richting en structuur bij het maken van eigen leerplankundige keuzes met betrekking tot onder meer het formuleren van een visie op talentontwikkeling, het bepalen en formuleren van leerdoelen en leerinhouden en het uitvoeren van leeractiviteiten.

De school zal tijdens een ontwerpproces voortdurend keuzes moeten maken. Hoe integreren we talentontwikkeling in het leergebied Kunstzinnige oriëntatie? Komen er talentlessen voor alle leerlingen? Gaat het tijdens die lessen om enkele of meerdere kunstdisciplines, al of niet in samenhang met andere vakken? Ligt het accent tijdens de lessen op het vergroten van de betreffende (talent)vaardigheden, het vergroten van kennis, van zelfvertrouwen of plezier hebben in het uitproberen van nieuwe dingen? Op volhouden en doorzetten wanneer iets niet in een keer lukt? Zijn er samenwerkingsverbanden met culturele instellingen of kunstenaars en 'makers'? Wat is de rol van de interne cultuurcoördinator? Hoe worden de leeropbrengsten van de leerlingen gewaardeerd en beoordeeld?

Informatie en inspiratie

Aan dit voorbeeldleerplan is literatuuronderzoek voorafgegaan. We hebben gebruik gemaakt van gegevens uit enquêtes en interviews die leraren en cultuurcoördinatoren zijn afgenomen, van schoolportretten en van een behoefte-inventarisatie onder leraren. Uiteraard hebben we bij de ontwikkeling van dit voorbeeldleerplan voortdurend leraren betrokken.

De inhoudelijke onderlegger en leidraad voor dit voorbeeldleerplan is het onderwijskundig model '[curriculair spinnenweb](#)'. Daarnaast verwijzen we naar het stappenplan in het [Startdocument Visie en beleid po](#).

Het ontwikkelen van een leerplan

Hulpmiddelen

Bij de uitwerking van een schooleigen leerplan voor het onderdeel talentontwikkeling kunst en cultuur kan de school gebruik maken van verschillende hulpmiddelen.

Het curriculaire spinnenweb (Van den Akker, 2003) geeft inzicht in de samenhang van verschillende onderdelen van een leerplan. In het model is elk onderdeel voorzien van een leerplankundige vraag. Het nadenken over dergelijke vragen is voor de school een wezenlijk deel van het ontwerpproces¹. In het model staat de visie centraal. Het gaat hierbij om het antwoord op de 'waartoe-vraag'. Waartoe wordt er geleerd, wat is de visie op onderwijs, of op een deelgebied van onderwijs, zoals talentontwikkeling? Pragmatischer geformuleerd: over welke bagage (vaardigheden, kennis, attitude) moeten leerlingen na het leerproces beschikken?

De antwoorden op al deze leerplankundige vragen vormen de ingrediënten van het uiteindelijke leerplan.

Figuur 1. Het curriculaire spinnenweb

¹ Zie voor meer informatie en toolkit ook: <http://www.cursuscurriculumontwerp.slo.nl/>

Het [Startdocument visie en beleid po](#) heeft als inhoudelijke onderlegger het curriculaire spinnenweb. Het Startdocument kan de school gebruiken om in zes stappen te komen tot een eerste ruwe schets en de contouren van een leerplan. We noemen ze hier kort.

- Stap 1. Visie op talentontwikkeling
- Stap 2. Visie op talent in kunst & cultuur
- Stap 3. Keuze voor disciplines
- Stap 4. Doorgaande leerlijn
- Stap 5. Samenwerkingsverbanden
- Stap 6. Maak het plan af / Eindresultaat²

Beknpte weergave en aanvulling op Stappenplan visie en beleid

Stap 1. Visie op talentontwikkeling

TIP: Sluit zoveel mogelijk aan bij de visie die de school heeft geformuleerd op het gebied van talentontwikkeling (algemeen). Hoe denkt het team over deze visie? Wat zijn krachtige ingrediënten die beslist moeten terugkomen in de visie op talentontwikkeling in kunst & cultuur?

Stap 2. Visie op talent in kunst & cultuur

TIP: Maak gebruik van onderstaand kwadrant bij het formuleren van een visie talentontwikkeling in kunst & cultuur.

TIP: Gebruik ter inspiratie de geformuleerde visies van andere scholen. Zie bijvoorbeeld: <http://kunstcultuur.slo.nl/talentontwikkeling-binnen-kunst-en-cultuur-en-het-leerplan/talentontwikkeling-in-de-praktijk>

Enkele voorbeelden uit de praktijk:

² Zie ook [brochure Stappenplan basisonderwijs](#)

- De school legt veel nadruk op talentontwikkeling, waarbij talent breed gedefinieerd wordt. Voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie betekent dit bijvoorbeeld een groter accent op de beeldende vakken.
- De school hecht veel waarde aan kunst- en cultuureducatie. Het is zelfs de onderlegger voor het gehele onderwijsconcept van de school. Kunst- en cultuureducatie geeft leerlingen de gelegenheid kennis en ervaring op te bouwen waarmee ze hun talenten verder kunnen ontwikkelen en (beter) in balans kunnen opgroeien.
- Het gaat de school niet specifiek om talentontwikkeling van een leerling: hoe breder de basis van het aanbod op het gebied van kunst en cultuur, hoe meer gelegenheid alle leerlingen hebben om te ervaren, te ontdekken en te kiezen wat hem/haar past.

Stap 3. Keuze voor disciplines

TIP: Begrens eerst de factor tijd voor talentontwikkeling en start pas daarna met inhoudelijke programmering/keuze voor disciplines.

Hoeveel tijd mag de leerling aan talentontwikkeling besteden? Als een leerling klaar is met een opdracht voor taal, mag hij of zij dan verder met eigen werk op een 'talentgebied'? Is er een eenmalige talentweek voor iedereen? Is er per periode een dag per week beschikbaar of...?

TIP: Bekijk en overweeg gedachtegoed en geformuleerde visies op het gebied van talentontwikkeling van andere scholen bij de keuze voor disciplines binnen het eigen aanbod.

Enkele voorbeelden:

- Er is een atelier ingericht waar een groepsleerkracht met veel affiniteit voor de beeldende vakken een uur per week tekenen en handvaardigheid aanbiedt aan alle groepen.
- Binnen de school ligt de nadruk op beeldende kunst maar ook muziek, dans, koken en toneelspelen, komen regelmatig aan bod. De andere leergebieden en vakken worden zoveel mogelijk geïntegreerd bij de kunstlessen.

Stap 4. Doorgaande leerlijn

TIP: Kijk eens bij het overzicht [Kritische succesfactoren](#) bij talentontwikkeling.

Het werken vanuit een doorgaande leerlijn is een kritische succesfactor bij zowel het ontdekken als het ontwikkelen van talent. De doorlopende leerlijn kan ondersteund worden door het uitvoeren van extra activiteiten, zoals bijvoorbeeld het meedoen aan regionale projecten of excursies naar bijvoorbeeld de plaatselijke erfgoedrijdommen of musea.

Stap 5. Samenwerkingsverbanden

TIP: Samenwerking met culturele instellingen is succesfactor nummer 1 bij het ontwikkelen van talent.

Met wie gaat u samenwerken? Hoe gaat de uitwisseling van informatie tussen school en culturele instelling eruitzien? Hoe kan de leerling optimaal profiteren van zowel onderwijs op school als bij culturele instellingen? Of: hoe komen talentvolle leerlingen in beeld, hoe wordt er gescout en met welke follow-up?

TIP: Maak minimaal een keer per jaar een afspraak met een medewerker van de culturele instelling en evalueer de programmering van workshops en activiteiten, het

speerpunt talentontwikkeling, de samenwerking tussen school en instelling, de leeropbrengsten en ervaringen van leerlingen.

Stap 6: Maak het plan af / Eindresultaat

TIP: Zorg voor draagvlak en teamgevoel voordat het team of het werkgroepje begint met de ontwikkeling van het leerplan. Bespreek het Startdocument met alle betrokkenen, laat ruimte voor aanvulling.

Beginsituatie school

Bij de formulering van een schooleigen leerplan op het gebied van talentontwikkeling kunst & cultuur is het van belang om rekening te houden met:

- **De karakteristiek (zie Rijksoverheid: [Kerndoelenboekje](#), p. 59 t/m 61) en de drie kerndoelen van het leergebied kunstzinnige oriëntatie**
 - kerndoel 54. De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
 - kerndoel 55. De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
 - kerndoel 56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.
- **Het reguliere eigen aanbod binnen het leergebied kunstzinnige oriëntatie**

Het leergebied kunstzinnige oriëntatie omvat de kunstzinnige vakdisciplines beeldend, dans, drama, muziek en cultureel erfgoed. De school is vrij om te bepalen hoe het aanbod er door de leerjaren uitziet. Zie ook het [leerplankader kunstzinnige oriëntatie](#)
- **De visie van de school op het gebied van talentontwikkeling**

Indien de school al een visie op talentontwikkeling (algemeen) heeft ontwikkeld is het belangrijk om die te betrekken bij de formulering van een visie op talentontwikkeling binnen kunst & cultuur. Zie ook de [schoolportretten](#) op de website.

Voorbeelden van dergelijke algemene visies zijn:

- De school vindt het belangrijk dat elke leerling wordt gestimuleerd en ruimte krijgt om vermoede en onvermoede talenten te ontwikkelen.
- De school streeft ernaar om alle leerlingen kansen en gelegenheid te bieden om de eigen talenten te ontdekken.
- De school staat voor optimale talentontwikkeling en richt zich met de verschillende onderwijsactiviteiten op de ontwikkeling van die vaardigheden en attitudes die dit mogelijk maken (bijvoorbeeld activiteiten die zelfvertrouwen, lef, doorzettingsvermogen, nieuwsgierigheid en zelfregulering stimuleren).

Voorbeeldplan Talentontwikkeling kunst & cultuur po

Dit voorbeeldleerplan is uitgewerkt voor de fictieve basisschool Klinkers.

De inhoudelijke onderlegger van dit leerplan is het hier eerder besproken model 'curriculair spinnenweb'. Dit spinnenweb is een metafoor voor een ingenieus web van elkaar beïnvloedende factoren en laat de integrale samenhang tussen verschillende leerplanonderdelen zien. De onderdelen zijn als het ware met elkaar verbonden door (spinnenweb)-draden: wanneer er bij een onderdeel iets verandert dan 'trilt' dat door in het hele web en heeft dat impact op de rest. Met andere woorden, de visie, het antwoord op de vraag waartoe leerlingen leren, is het uitgangspunt voor leerplanontwikkeling.

Elk onderdeel uit dit model is hieronder voorbeeldmatig uitgewerkt en kan ter informatie en inspiratie gebruikt worden bij de formulering van een schooleigen leerplan.

Visie op talentontwikkeling

Algemeen: Basisschool Klinkers streeft ernaar om alle leerlingen veiligheid, ruimte en mogelijkheden te bieden om hun eigen talenten te ontdekken en te leren ontwikkelen. Niet alleen tijdens de reguliere schoolvakken maar ook tijdens talentlessen, projectweken, excursies en schoolreisjes.

Kunst & cultuur: Bij Klinkers is talentontwikkeling binnen kunst en cultuur erop gericht om alle leerlingen extra te verleiden, te stimuleren en uit te dagen om allerlei (kunst)activiteiten te ontplooiën. Het gaat de school niet specifiek om talentontwikkeling van een leerling: hoe breder de basis van het aanbod op het gebied van kunst en cultuur, hoe meer gelegenheid alle leerlingen hebben om te ervaren, te ontdekken en te kiezen wat hem/haar past.

Plezier ervaren in het uitvoeren van activiteiten binnen kunstzinnige oriëntatie is een wezenlijk deel van de visie op talentontwikkeling. Dit alles zal bij de leerling leiden tot o.a. een groter zelfvertrouwen, een positief zelfbeeld en beter zicht op de eigen affiniteiten, interesses, talenten en mogelijkheden.

*De school heeft bij de formulering van deze visie voornamelijk gekozen voor het scenario *Ontdek je talent*, uit het [kwadrant Talentontwikkeling](#).*

Leerdoelen

De school maakt gebruik van de methode 'Moet je doen'. Deze methode sluit aan bij de kerndoelen (54, 55, 56). Ook maakt de school gebruik van de leerlijnen in het [Leerplankader kunstzinnige oriëntatie](#). Voor elke kunstzinnige vakdiscipline en voor cultureel erfgoed is een leerlijn ontwikkeld. Elke leerlijn is opgebouwd uit competenties.

Het onderwijs in het kader van talentontwikkeling k&c is gericht op het ontdekken, verkennen en ontwikkelen van talenten van leerlingen op het gebied van kunst & cultuur.

Ook zorgt de school voor zoveel mogelijk aansluiting tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie.

Focus en motto per bouw:

- Onderbouw, middenbouw: Verrassen en ontdekken, focus op jezelf.
- Bovenbouw: Verfijnen en aandacht voor keuzemogelijkheden, focus op interactie met anderen, blik meer naar buiten en oriëntatie op voortgezet onderwijs met bijvoorbeeld een cultuurprofiel of selectieklassen.

Leerinhoud

Leerinhouden van kunstzinnige oriëntatie zijn gericht op:

- Vakdisciplines beeldend, dans, drama, muziek en cultureel erfgoed.
- Het verkennen en vergroten van: k&c-vaardigheden, attitude (persoonsvorming, meer inzicht in jezelf krijgen, versterken van zelfvertrouwen en positief zelfbeeld etc.) en kennis (van zelfkennis tot kennis van k&c).
- Andere disciplines en thema's zoals mode, dj's, gedichten of kunst in de openbare ruimte.
- Talentgesprek (zie bijlage).

Leeractiviteiten

Tijdens kunstzinnige oriëntatie kunnen leerlingen bijvoorbeeld:

- Op verschillende manieren het creatieve proces doorlopen, individueel werkstukken maken en samen werken aan een groepsschilderij, een modeshow of musical.
- Experimenteren met veel verschillende materialen en werkwijzen.
- Kennismaken met hoe kunstenaars werken (met een kunstenaar in de klas, of op bezoek in een atelier), samen met een muzikant muziek maken, waarbij hij/zij vertelt over instrumenten en optredens, een culturele markt op school organiseren.

Docentrollen

- De leraren werken samen met de interne cultuurcoördinator. De Klinker huurt een vakleerkracht muziek in en kan een paar keer per jaar een beroep doen op ouders die werkzaam zijn in de culturele sector. Zij begeleiden dan bijvoorbeeld een bezoek aan een tentoonstelling, waarbij zij in overleg met de leraar vanuit hun professie een bijdrage leveren.
- De leraren werken samen met externe kunstenaars/makers (minimaal een keer per jaar). De leerkrachten proberen van hen iets te leren en zijn altijd in de klas aanwezig wanneer een kunstenaar of musicus is uitgenodigd.

Bronnen en materialen

- Tijdens kunstzinnige oriëntatie kunnen de leerlingen nieuwe en/of andere technieken en materialen uitproberen (zoals digitaal werken, textiel, kosteloze materialen). Ook zet de school digitale middelen in om leerlingen kennis te laten maken met uiteenlopende kunstdisciplines.
In de bovenbouw maken leerlingen bijvoorbeeld met behulp van internet een kunstroute door de eigen wijk. De Klinker is lid van Rijksstudio (<https://www.rijksmuseum.nl/nl/rijksstudio>). Hiermee wordt veel kunst 'de school ingehaald' en kunnen de leerlingen een eigen digitale expositie samenstellen met kunst uit het archief van het Rijksmuseum.

Groeperingsvormen

- Tijdens kunstzinnige oriëntatie werken de leerlingen afwisselend individueel en in groepjes.
- Leerlingen uit groep 8 hebben de ruimte voor vrije opdrachten (in subgroepen) of voor individuele maatwerktrajecten (bijvoorbeeld met muziek, dans of theater).

Leeromgeving (Plaats)

- De lessen kunstzinnige oriëntatie vinden vooral op school plaats. De Klinker heeft een grote hal met een podium. Dit biedt ruimte voor tentoonstellingen, muziek en toneeluitvoeringen. Door de centrale plek zijn de activiteiten rond kunst en cultuur voor alle leerlingen zichtbaar. Er wordt naar gestreefd om een keer per jaar een bezoek te brengen aan een culturele instelling en om een keer per jaar een buitenschoolse workshop in het culturele buurtcentrum te programmeren.

Tijd

- De Klinker heeft voor kunstzinnige oriëntatie in alle leerjaren 50 minuten per week beschikbaar. Het gaat hierbij om gemiddeld 40 lesweken per jaar, verdeeld over drie periodes. Daarnaast zijn er twee themaweken waarin ruimte is voor vrije keuze voor activiteiten en ontplooiing van alle talenten, waaronder die voor kunst en cultuur.
- In groep 8 zal een talentendag plaatsvinden, waarin er ruimte is voor het volgen van (externe) workshops en/of het organiseren van een excursie en/of het aan elkaar presenteren van creatieve processen, talentproducten en -producties.

Toetsing (waardering en beoordeling)

- Maak processen en werkstukken worden altijd besproken. Er wordt met de leraar, met een groepje of met de hele klas gereflecteerd op wat er gedaan is en wat het heeft opgeleverd.
- In groep 7 en 8 werkt de Klinker ook met het Talentgesprek. In het begin van het jaar voeren leraar en leerling een gesprekje over interesses en mogelijkheden op het gebied van kunst en cultuur. Later in het jaar wordt erop teruggekomen en wordt gekeken wat er gedaan is, welke ervaringen de leerling heeft en wat een goed vervolg zou kunnen zijn. Dit is een soort oriëntatie op eigen talent, vooral bedoeld voor bewustwording en ontdekken van eigen talentgebieden.

Voor een leeg format van de onderdelen van het curriculaire spinnenweb: [Werkdocument Stel een leerplan samen.](#)

Bijlage: Talentgesprek (bovenbouw)

Dit formulier is voor leraar en leerling(groepje), om samen het gesprek te voeren. De leerling kan er notities op maken.

Kijk op talentontwikkeling kunst en cultuur; Ontdekken en ontwikkelen	
Naam: Groep: 7 / 8	
<ul style="list-style-type: none">Waar sta ik (wat betreft kunstvakken en cultuur)? Wat vind ik leuk om te doen, waar vind ik mezelf goed in? Waar vinden anderen mij goed in?	
<ul style="list-style-type: none">Waar wil ik meer aandacht aan besteden? Ik wil bijvoorbeeld meer schilderen, dingen uitvinden, ontwerpen, dans, toneel, musical, muziek, er meer van weten, of ...:En ik wil ook aandacht besteden aan zelfvertrouwen, presenteren, voor een groep staan, verschillende dingen uitproberen, of ...:	
<ul style="list-style-type: none">Mijn doelen zijn:Daar kan ik aan werken door:	

Evaluatie: mijn ervaringen, wat vond ik ervan?

Dit gesprek wordt later gevoerd, bijvoorbeeld na een paar maanden.

- Heb ik mijn doelen gehaald? Of een deel ervan? Of wat anders, namelijk ...:

- Ik ben het meest tevreden over:

- Omdat:

- Ik zou de komende periode het volgende anders doen:

- Omdat:

- En ik wil ook nog zeggen:

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

slo